

NÁVRH
ÚRAD OCHRANY PRÁV DIEŤAŤA PRI SLOVENSKOM NÁRODNOM STREDISKU PRE
ĽUDSKÉ PRÁVA

Východiská

Neoddeliteľnou súčasťou implementácie *Dohovoru o právach dieťaťa* po jeho prijatí na pôde OSN v roku 1989 sa stalo aj budovanie mechanizmov a inštitucionálnej štruktúry na efektívny výkon, dohľad a monitoring práv dieťaťa. Všeobecne sa uznáva, že detské práva sú špecifickým druhom ľudských práv, pretože ich nositelia – deti sú skupinou populácie najmenej schopnou ovplyvniť rozhodnutia politickej a verejnej moci, ich vlastnej rodiny a informovanosť a uplatňovanie ich práv si vyžaduje špecifické metódy, nástroje a jazyk. Najmä z týchto dôvodov začali krajiny, ktoré ratifikovali *Dohovor o právach dieťaťa* budovať samostatné úrady komisárov či ochrancov práv dieťaťa.

Výbor OSN pre práva dieťaťa odporučil Slovenskej republike už pri obhajobe východiskovej a 1. *periodickej správy k Dohovoru o právach dieťaťa* v roku 2000 zriadenie nezávislej monitorovacej inštitúcie. Toto odporúčanie však nebolo splnené. Parciálne ho začalo napĺňať Slovenské národné stredisko pre ľudské práva (ďalej len „Stredisko“), ktoré začalo po prijatí antidiskriminačného zákona od roku 2005 vyvíjať špecifické poradenské a monitorovacie aktivity v oblasti práv detí. Výsledky monitoringu práv detí sa stali samostatnou časťou ročnej správy strediska o dodržiavaní ľudských práv v SR a za rok 2007 bude po prvýkrát spracovaná samostatná správa o dodržiavaní práv dieťaťa v SR.

Zástupcovia strediska sú členmi všetkých významných európskych orgánov na ochranu a monitoring práv dieťaťa – L'Europe d'Í Enfance, Forum for children rights pri EK a ChidONEurope. Od roku 2005 je Stredisko aj pozorovateľom v európskej sieti ombudsmanov pre deti (ENOC).

Stredisku sa na základe hodnotenia jeho výsledkov v roku 2007 zmenil štatút pozorovateľa na platného člena v Medzinárodnom koordinačnom výbore národných inštitúcií na ochranu ľudských práv so sídlom v Ženeve.

Napriek širokým aktivitám v oblasti práv dieťaťa Stredisku stále chýba náležité legislatívne, finančné a personálne zabezpečenie na výkon kompletnej a špecializovanej agendy ochrany práv dieťaťa.

Takéto riešenie je explicitne vyjadrené v odporúčaní Výboru OSN pre práva dieťaťa, kde v bode 16 navrhuje postupovať podľa Všeobecnej nóty CRC 2/2002 o úlohe národných inštitúcií pre ľudské práva v oblasti ochrany práv detí. V časti 6 sa priamo hovorí „V mnohých členských štátoch Dohovoru už boli vytvorené osobitné nezávislé inštitúcie na ochranu práv detí a vymenovaní detskí ombudsmeni a komisári. V štátoch, v ktorých sú takéto možnosti a zdroje obmedzené, je potrebné náležite zaistiť, aby tieto zdroje boli

využívané čo najefektívnejšie pri presadzovaní a ochrane ľudských práv všetkých ľudí vrátane detí, a v tomto kontexte rozvoj široko zameraných nezávislých národných inštitúcií na ochranu ľudských práv, ktoré sa sústreďujú obzvlášť na deti, predstavuje najlepší prístup. Široko zamerané nezávislé národné inštitúcie na ochranu ľudských práv by do svojej štruktúry mali zahrnúť či už jasne identifikovateľného komisára zodpovedného špeciálne za práva detí, alebo špecifickú sekciu či divíziu zodpovedajúcu za práva detí.“

Tento fakt konštatoval aj Výbor OSN pre práva dieťaťa pri rozprave k druhej a tretej periodickej správe SR k Dohovoru o právach dieťa v máji 2007, kde opätovne a dôrazne odporučil SR zriadenie takejto inštitúcie. Preto Slovenské národné stredisko pre ľudské (ďalej len Stredisko) práva navrhuje zriadenie takejto nezávislej inštitúcie pri Stredisku, ako samostatný útvar Strediska (Úrad ochrany práv dieťaťa), ktorý by mal v rámci štruktúry Strediska relatívne samostatné postavenie zastrešené výkonnou riaditeľkou/výkonným riaditeľom Strediska, ekonomickou a personálnou agendou a knižničným a informačným zázemím. Úrad ochrany práv dieťaťa by bol financovaný v rámci rozpočtu Strediska, ako samostatná účtovná jednotka s vlastným interným rozpočtom.

Kritéria fungovania Úradu ochrany práv dieťaťa

Ochranca detských práv ako špecifická nezávislá inštitúcia ochrany práv detí s presne vymedzenými kompetenciami musí pre svoju všeobecnú akceptovateľnosť v rámci systému vnútroštátnej ochrany práv dieťaťa, ako aj v rámci medzinárodného systému ochrany práv dieťaťa, spĺňať určité kritéria, ktoré ju odlišujú od iných subjektov aktívne pôsobiacich v oblasti ochrany práv a záujmov detí. Medzi základné úlohy úradu ochrany práv dieťaťa patrí monitorovanie a hodnotenie dodržiavania práv dieťaťa v krajine a na ich základe formulovanie odporúčaní pre legislatívu a prax na zlepšenie podpory a ochrany práv dieťaťa a na odstránenie konkrétnych porušení jeho práv.

Základné podmienky

Inštitúcia ochrany detských práv musí spĺňať nasledovné všeobecné podmienky, ktoré vychádzajú z Parížskych princípov a sú nevyhnutné pre plné členstvo v sieti európskych ombudsmanov pre deti (ENOC).

1. **Nezávislosť** - Stredisko spĺňa toto kritérium, pretože ide o nezávislú inštitúciu od štátnej moci, zriadenú samostatným zákonom (zákon NR SR č. 308/1993 Z. z.) na základe medzinárodnej zmluvy (dohoda medzi OSN a vládou Slovenskej republiky o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva – publikovaná v Z. z. č. 29/1995). Stredisko je financované z dotácií zo štátneho

rozpočtu podľa medzinárodnej zmluvy. V súčasnosti sú prostriedky uvoľňované v rámci všeobecnej pokladničnej správy. Zamestnanci nie sú v štátnej ani vo verejnej službe.

2. Špecifickosť - časť aktivít strediska je špecificky zameraná na oblasť ochrany práv detí

- od 1. 4. 2008 správna rada odsúhlasila zmenu štatútu strediska, vznikol samostatný odbor pre medzinárodné vzťahy a práva dieťaťa,
- pripravuje sa prvá samostatná správa od dodržiavania práv dieťaťa v SR za rok 2007,
- realizovali a realizujú sa špecifické projekty na ochranu práv detí (národné aj medzinárodné),
- vzdelávacie projekty s krajom Piemont:
  - pre sociálnych pracovníkov detských domovov,
  - pre sociálnych pracovníkov oddelení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately úradov práce sociálnych vecí a rodiny a pre sudcov vykonávajúcich poručenskú agendu,
- vydávajú sa publikácie zamerané na ochranu práv detí (Deti cudzincov žijúcich na území SR, Medzištátne osvojenia, Sociálna práca v detských domovoch, teoretické východiská a praktické skúsenosti).

3. Otvorenosť - pracovníci špecializovaní na práva detí poskytujú poradenské a konzultačné služby všetkým klientom, vrátane detí, ktoré sa obrátia na Stredisko s problémom týkajúcim sa ochrany práv detí, pracujú v teréne:

- vzdelávacie projekty o ľudských právach, antidiskriminačných a právach detí na rôznych typoch škôl,
- antidiskriminačné kluby – diskusie jedenkrát v mesiaci v Stredisku o ľudských právach so žiakmi stredných škôl spojené s premietaním filmov k tejto tematike,
- aktívne spolupracujú s UNICEF, VOP a mimovládnyimi organizáciami pri príprave odborných podujatí, stanovísk či riešení konkrétnych prípadov v oblasti ochrany práv detí.

4. Profesionalita - odborní pracovníci špecializovaní na práva detí dlhodobo pracujú v tejto oblasti, a to tak v teoretickej, ako aj praktickej rovine, pracujú v odborných komisiách ministerstiev v oblasti ochrany práv detí, v medzinárodných orgánoch ako členovia odborných skupín a spoluautori medzinárodných štúdií a komparatívnych analýz v oblasti ochrany práv detí, majú širokú publikačnú činnosť a prezentáciu v médiách.

Náplň činnosti Úradu ochrany práv dieťaťa

1. Monitoring, ochrana a podpora práv detí a hodnotenie dodržiavania práv dieťaťa v krajine v súlade s Dohovorom o právach dieťaťa:

- pravidelný monitoring aktuálnych problémov v oblasti ochrany práv detí,
- vydávanie oficiálnych stanovísk ku kauzám ohrozujúcim práva dieťaťa.

2. Poskytovanie právnej pomoci a poradenstva, vydávanie stanovísk, odporúčaní a návrhov:

- práca s individuálnymi prípadmi, kde je podozrenie na porušovanie práv dieťaťa,
- konzultačná a poradenská činnosť pre právnych zástupcov dieťaťa (rodičov, príbuzných, osôb ktorým bolo dieťa zverené do výchovy rozhodnutím súdu),
- vypočutie názoru dieťaťa, rodinná mediácia,
- na požiadanie právnych zástupcov dieťaťa vydávať odborné stanoviská pre súdy a ďalšie špecializované inštitúcie z hľadiska ľudsko-právnych aspektov riešenia problému, najmä s ohľadom na uplatňovanie Dohovoru OSN o právach dieťaťa.

3. Upozorňovanie najvyšších orgánov verejnej správy (vlády a parlamentu) na porušovanie ľudských práv, špeciálne v súvislosti s právami detí:

- pravidelný kontakt s kanceláriou podpredsedu vlády SR pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny,
- aktívna účasť na práci špecializovaných komisií v oblasti práv detí na relevantných ministerstvách (MPSVR SR, MŠ SR, MZV SR,...),
- aktívna spolupráca s parlamentným výborom NR SR pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien.

4. Podporovanie súladu národnej legislatívy s Dohovorom o právach dieťaťa:

- pôsobiť ako pripomienkujúci subjekt v rámci legislatívnej rady Vlády SR v návrhoch novej legislatívy týkajúcej sa práv detí.

5. Spolupráca s OSN a ďalšími európskymi inštitúciami a agentúrami zameranými na ochranu práv detí:

- spolupracovať s MPSVR SR a MZV SR pri vypracovaní periodických správ SR o dodržiavaní práv dieťaťa pre Výbor OSN pre práva dieťaťa,
- aktívne participovať na činnosti medzinárodných orgánov a komisií zameraných na ochranu práv detí, najmä pri OSN, EK a rade Európy,... prezentovať stanoviská SR k danej problematike.

6. Iniciovanie a stimulovanie výchovnej a osvetovej práce ohľadne ľudských práv so zameraním na práva detí:

- pokračovať a rozširovať projekty na národnej a medzinárodnej úrovni v oblasti ochrany práv detí,

- na základe zistení z monitoringu iniciovať nové projekty a programy na ochranu práv detí.

7. Medializovanie dôležitosti ochrany práv detí, poskytovanie aktuálnych informácií:

- spolupracovať s relevantnými médiami (rozhovory o aktuálnych problémoch, špecializované rubriky, osvetovo-informačné programy, vytvorenie mediálnej komisie odborníkov, novinárov a publicistov),
- v spolupráci s odborníkmi a aktívnymi mimovládnyimi organizáciami vytvoriť čestnú funkciu „vyslancu detských práv“ z mediálne známej osobnosti s náležitou morálnou autoritou.

8. Iniciovanie a vytváranie špeciálnych programov, projektov a iniciatív pre deti a s deťmi:

- pokračovať a rozpracovať akčný plán Rady Európy v oblasti *participácie* detí na rozhodnutiach, ktoré sa ich týkajú,
- prepájať iniciatívy školských a komunálnych parlamentov,
- spolupracovať s Radou vlády pre deti a mládež, najmä v iniciatívach týkajúcich sa participácie detí.

9. Predkladanie ročnej správy o dodržiavaní práv dieťaťa:

- správa bude dodržiavať navrhovanú štruktúru Výboru OSN pre práva detí,
- bude zohľadňovať aktuálnu situáciu za kalendárny rok,
- pri jej príprave budú spolupracovať relevantné štátne orgány a nevládne organizácie,
- správa bude prerokovaná správnu radou Strediska.

Finančné a personálne zabezpečenie Úradu ochrany práv dieťaťa

Vzhľadom na doterajšie skúsenosti a aktuálnu situáciu v oblasti ochrany práv detí navrhuje nasledovnú štruktúru Úradu ochrany práv dieťaťa pri stredisku. Daná štruktúra zohľadňuje minimálne požiadavky vyplývajúce zo skúsenosti a práce zahraničných inštitúcií:

	počet osôb	vzdelanostné a profesionálne požiadavky
riaditeľ (vedúci) Úradu	1	VŠ – (sociálne vedy, právo), min. 10 ročná prax v oblasti výskumu a ochrany práv detí, publikačná činnosť, aktívna účasť na činnosti medzinárodných organizácií v oblasti ochrany práv detí,
Sekretariát	1	SV, prax vo výskumnej a sociálnej oblasti,
konzultačná, poradenská činnosť	3	2. – VŠ - (právo), zameranie na oblasť soc. a rodinného práva, ľudských práv; 1. – VŠ - (soc. práca, psychológia), zameranie na rodinné poradenstvo a soc. prácu pre deti, praktické skúsenosti s prácou s deťmi
monitoring, výskum, projekty	3	VŠ - sociálne vedy (sociológia, psychológia, sociálna práca, ...) - prax v oblasti výskumu a monitoringu, publikačná činnosť
Informačná, medializačná činnosť	1	VŠ – informatika, public relation, prax v oblasti projektového, manažmentu v sociálnej oblasti

Spolu	8	
-------	---	--

Keďže podľa aktuálnej organizačnej štruktúry Strediska odbor medzinárodných vzťahov a práv dieťaťa disponuje 3 odbornými miestami v oblasti ochrany práv dieťaťa a 0,5 úväzku administratívneho pracovníka, **skutočný nárast pracovných miest** by bol **o 5,5 pracovníka** pre novozriadený Úrad ochrany práv dieťaťa.

Personálna, ekonomická agenda, zabezpečenie dopravy a vybrané administratívne činnosti budú zabezpečené v rámci existujúcej štruktúry strediska.

Zriadenie Úradu si vyžiada rozšírenie priestorov.

Navrhovaný rozpočet pre efektívny výkon činnosti Úradu ochrany práv dieťaťa – personálne a priestorové zabezpečenie je **12 000 000 Sk ročne**.

Potrebné legislatívne zmeny pre zriadenie Úradu ochrany práv dieťaťa

Zriadenie Úradu ochrany práv dieťaťa predpokladá širšiu novelu zákona NR SR č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva, a to predovšetkým v inštitucionalizovaní Úradu ochrany práv dieťaťa ako samostatného útvaru Strediska, v rozšírení úloh, pôsobnosti a kompetencií Strediska o úlohy, ktoré budú v pôsobnosti Úradu, v zložení a kreovaní Správnej rady Strediska, ktoré by malo zohľadňovať nové pôsobnosti Strediska (rozšírenie správnej rady o významné osobnosti z oblasti ochrany práv dieťaťa príp. aj o zahraničných členov) a rozšírenie kompetencií Správnej rady Strediska. (Príloha č. 1b)